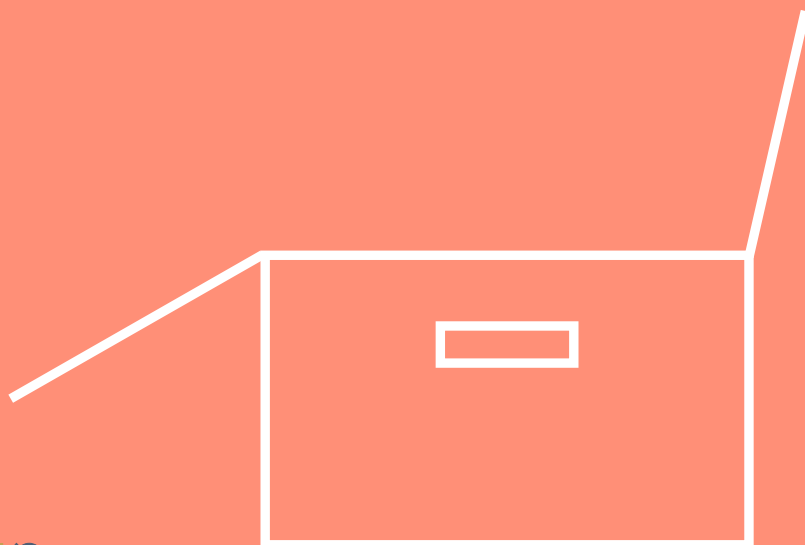

Izobraževanje, umetnost in družbena angažiranost: raziskovanje izobraževalne vrednosti umetniške prakse

Priročnik za umetnostno vzgojo

Izobraževanje, umetnost in družbena angažiranost:

Raziskovanje izobraževalne vrednosti umetniške prakse - Priročnik za umetnostno vzgojo

Izdal: Pionirski dom – Center za kulturo mladih

Zanj: Barbara Murn Vrviščar

Ustanoviteljica: Mestna občina Ljubljana

Urednici: Urša Strehar Benčina in Maša Pfeifer

Avtorji in avtorice: Urša Strehar Benčina, Boris Beja, Boštjan Franetič, Olivija Grafenauer, Nuša Jurjevič, Urša Rupnik, Ana Vipotnik

Zasnova in ilustracije: Maša Pfeifer

Prevod: Monika Mihelič

Jezikovni pregled: Maša Pfeifer

Oblikovanje: Grafoblika

Fotografije in video: Igor Sukur

Print: Media Print Gostič d.o.o.

Naklada: 50

Ljubljana, avgust 2024

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA.

Co-funded by
the European Union

ELPIS Artistic expression, performance
and social innovation:
the role of the educator for the
accessibility of the arts

idrisi
CULTURA E SVILUPPO

LICEO GINNASIO DI STATO
"FRANCESCO SCADITO"

LOOPY THEATRE

PIONIRSKI DOM
CENTER ZA KULTURO MLADIH

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.015.31:7(035)

IZOBRAŽEVANJE, umetnost in družbena angažiranost: raziskovanje izobraževalne vrednosti umetniške prakse : priročnik za umetnostno vzgojo / [urednici Urša Strehar Benčina in Maša Pfeifer ; avtorji in avtorice Urša Strehar Benčina ... [et al.] ; ilustracije Maša Pfeifer ; prevod Monika Mihelič ; fotografije in video Igor Sukur]. - Ljubljana : Pionirski dom - Center za kulturo mladih, 2024

ISBN 978-961-96680-3-0

COBISS.SI-ID 204866051

Izobraževanje, umetnost in družbena angažiranost:
raziskovanje izobraževalne vrednosti umetniške prakse

Priročnik za umetnostno vzgojo

VSEBINA

1. ELPIS – DUH UPANJA: <i>okvir</i>	6
2. VERJAMEMO: <i>vizija</i>	9
3. HUMANIZIRANJE ŠOL: <i>problem</i>	12
4. KAKO SPODBUDITI: <i>perspektiva</i>	16
5. VSEPOVSOD UMETNOST: <i>metodologija v pripravi</i>	20
6. RAZUMETI: <i>vzpostavljanje varne(jše)ga prostora</i>	24
7. V PRAKSI: <i>izdelek ali rezultat?</i>	28
8. TANEK LED, MEJE IN OMEJITVE: <i>izzivi</i>	33
9. LETI: <i>spodbuda za nadaljevanje</i>	36
10. POVEŽITE SE: <i>pridobite več informacij</i>	40

1. ELPIS – DUH UPANJA: okvir

ELPIS je skupni projekt, ki vključuje tri države – Italijo, Hrvaško in Slovenijo – ter štiri partnerske institucije:

Idrisi Cultura e Sviluppo Palermo (vodilni partner), Liceo Ginnasio di Stato Francesco Scaduto Bagheria, TRY Theatre Rijeka in Pionirski dom – Center za kulturo mladih, Ljubljana.

Vse sodelujoče institucije so predane uporabi umetnosti, da bi preko nje angažirale skupnosti, ustvarjale povezave in ozaveščale o različnih družbenih vprašanjih v različnih socialnih okoljih. Mednarodno sodelovanje nam je omogočilo raziskovanje različnih praks, izmenjavo uspešnih programskih izkušenj in izmenjavo vrednot, ki so bistvene za obravnavanje občutljivih tem v različnih učnih situacijah in delo z različnimi ciljnimi skupinami.

V Sloveniji se znotraj projekta osredotočamo na povezovanje kulture in umetnosti s formalnim izobraževanjem, zlasti

na področju družbenih tem. Ključne teme, ki so se pojavile med projektom, so bile:

sodelovanje, povezovanje, igra, izkušnje, zavedanje, zaupanje, izražanje, proces, vztrajnost in skupnost.

Slovenski laboratorij: 3 stopnje

1. ZAČETEK: Začeli smo z načrtovanjem in postavljanjem ciljev delavnic ter k sodelovanju povabili izkušene umetnike, pedagoge, učitelje, študente in mladinske delavce.

2. DELAVNICE: Organizirali smo 6 začetnih delavnic, na katerih so bile predstavljene različne umetniške prakse in njihova potencialna raba v formalnem izobraževanju. Sledilo je še 9 dodatnih delavnic. Umetnostni pedagogi različnih disciplin so udeležence vključili v raziskovanje različnih umetniških oblik in družbenih tem, s čimer so ti pridobili znanje in razvijali veščine za spodbujanje ustvarjalnosti pri svojem delu.

3. ANALIZA: Opravili smo 55 intervjujev, da bi ocenili trenutno stanje umetnostne vzgoje, kar je privedlo do razmišljanja in raziskovanja, kako umetnost vključiti v formalno izobraževanje. Skupaj smo ocenili, razmislili in ovrednotili proces poteka delavnic.

REZULTAT: Je orodje, zasnovano z namenom, da navdihuje, spodbuja in vpliva na pedagoge in učitelje, da bi združevali formalno in neformalno izobraževanje ter v svoje delo vključevali več umetnosti.

Kaj predlagamo:

Vzpostavite skupni okvir: Izmenjajte svoja pričakovanja z vsemi, ki so vključeni v proces umetnostnega izobraževanja.

Pripravite se: Opredelite svoje cilje in potrebe, uresničite načrt, razmislite in ocenite rezultat. Po potrebi prilagodite in ponovite postopek.

Kako:

• **Delite svoje načrte:** Uporabite dokument za skupno urejanje. **Komunicirajte svobodno in jasno.**

• **Eksperimentirajte in se prilagodite:** **Naj vas ne bo strah poskusiti novih stvari, tudi če ne poznate vseh odgovorov.** Vizualizirajte, načrtujte in se pripravite na dejavnosti, vendar se osredotočite na sam proces in ne na doseganje točno določenega rezultata.

• **Opazujte in razmišljajte:** Podelite svoje izkušnje in opazujte odzive. Prilagodite se in spremenite proces, če želite, da so naslednjič izkušnje in rezultat drugačni. **Ne pozabite, da neuspeh pri uporabi umetnosti med učnim procesom ne obstaja – obstajajo samo informacije o tem, kaj je delovalo in kaj še ne.**

• **Razpravljajte in delite:** **Podelite svoje dvome in zmage.** Razumite, da tisto, kar deluje enkrat, morda ne bo delovalo vedno, toda z opazovanjem in razmišljanjem o procesu dela, lahko prepoznate ključna načela, s pomočjo katerih boste imeli večje možnosti za uspeh.

2. VERJAMEMO: vizija

Kultura in umetnost sta vedno predstavljali načine, prek katerih se ljudje izražajo, ustvarjajo skupnosti, se povezujejo med seboj, delijo zgodbe, doživljajo vrsto čustev in razmišljajo o svetu okoli sebe. Posamezniki so si z njuno pomočjo lahko zamišljali nove svetove in oblike možnega.

Vendar pa se igra in z njo umetnost pogosto dojemata kot neproduktivni, neresni in nepomembni dejavnosti. Kot taki sta prepoznani predvsem zaradi pomanjkanja sredstev, systemske podpore in strateških okvirov, ki bi umetnost in kulturo prepoznali kot bistvena in sestavna dela človeškega razvoja ter obstoja.

To lahko spremenimo z dvema naslednjimi korakoma:

1. Pristop »od spodaj navzgor«: Vključite načela neformalnega izobraževanja umetnosti v okvire formalnega izo-

braževanja ter delo vzgojiteljev in pedagogov na vseh ravneh izobraževanja – od zgodnjega otroštva do akademskega sveta in širše.

2. Spodbujajte sistemske spremembe: Zagovarjajte politike, financiranje in sistemske spremembe, ki podpirajo poučevanje umetnosti in omogočajo različne načine in prakse učenja umetnosti. Sistematično učenje in podpora v obliki izobraževanja bi koristila tako učiteljem in študentom pedagoških fakultet kot tudi študentom umetniških akademij brez pedagoških programov.

Umetnost bi morala biti del človeške vzgoje že od zgodnjega otroštva, saj predstavlja različne načine razumevanja sveta in izražanja. Pomaga razširiti perspektive, spodbuja ustvarjalno in kritično mišljenje ter širi naše načine vedenja. Doživljanje nečesa iz prve roke je bistvenega pomena za resnično razumevanje le-tega. Umetnost izboljšuje in krepi našo zavest, zaznavanje in intuicijo. Uči nas, da se sprašujemo o lastnih dejanjih in dejanjih drugih ter jih preučujemo z različnih zornih kotov. Igranje in eksperimentiranje sta ključnega pomena za samospoznanje, razumevanje drugih in razumevanje sveta.

Umetnost nas povezuje na različne načine. Za večino uprizoritvenih umetnosti je skupnost predpogoj. Tudi v bolj individualnih oblikah umetnosti se vzpostavi komunikacija – med obravnavano temo in umetnikom ter med umetnikom in občinstvom. Ta komunikacija, tudi če je posredna, lahko preseže omejitve prostora in časa.

Komunikacija med posamezniki spodbuja raziskovanje in razvoj znanja. Opazovanje, poslušanje, zaznavanje in izražanje so neprecenljivi pristopi v izobraževanju. Kultura in umetnost ponujata poti, s katerimi si lahko zamislimo nove možnosti, odkrijemo, kaj nam je pomembno, izkusimo soustvarjanje in pridobimo sposobnost samoodločanja.

Zakaj bi moralo biti umetnostno izobraževanje prepleteno s formalnim izobraževanjem?

Kljub izzivom nenehnega zagovarjanja umetnosti se je nujno vprašati, zakaj verjamemo, da je umetnost smiselna. Ta razmislek nam pomaga določiti lastne vrednote in ideje o tem, zakaj je umetnost potrebna, nepogrešljiva in ključna za razvoj posameznika ter skupnosti. Umetniško udejstvovanje nam bo pomagalo oblikovati specifične izobraževalne cilje za dejavnosti, videti širšo sliko in najti smisel tudi takrat, ko se pojavijo izzivi.

Kaj predlagamo:

Delite skupno vizijo: Ni dovolj le govoriti o tem; pomembno je, da to izkusite tudi sami.

Kako:

- **Izvajajte to, kar učite:** Vključite se v dejavnosti, ki jih zagovarjate. Udeležite se delavnic, se umetniško udeležite in doživite umetnost s svojo skupnostjo.
- **Eksperimentirajte in sodelujte:** Vodite svoje kolege učitelje ali vzgojitelje skozi igre, vaje in dejavnosti, ki jih načrtujete. In dovolite, da vas vodijo drugi.
- **Gradite povezave in zaupanje:** Boljše razumevanje drug drugega pomaga vzpostaviti okvir, ki temelji na skupnih prepričanjih in vrednotah. Podpirajte drug drugega in ustvarjajte prostor za rast.
- **Vadite podajanje konstruktivnih povratnih informacij:** Ostanite pozorni na lastne pristranskosti in omejitve pri zaznavanju. Prepoznajte vrednost različnih pristopov za vzpostavitev skupnega okvira in cenite različne perspektive.

Kakšne so vaše izkušnje? Zakaj menite, da bi moralo biti umetniško izobraževanje prepleteno s formalnim izobraževanjem?

3. HUMANIZIRANJE ŠOL: problem

Področje izobraževanja bi moralo imeti podobne cilje kot umetnost – delovati kot igrišče, polje izkušenj in eksperimentiranja ter ponujati prostor za napake, sobivanje, soustvarjanje in gradnjo skupnosti. V idealnem primeru bi se moralo izobraževanje osredotočiti na vzgajanje posameznikov, ki razvijajo intelektualne sposobnosti, sposobnosti kritičnega razmišljanja ter sposobnost zbiranja, ločevanja in povezovanja informacij. Poleg tega bi moralo spodbujati razvoj empatije, čustvenega izražanja in njegovo regulacijo ter naučiti, kako živeti življenje zavestno, pri čemer se zavedamo lastnega telesa in teles, ki skupaj tvorijo naše človeštvo.

Žal sedanji izobraževalni sistem takšnega celostnega učnega pristopa ne podpira dovolj. Tekmovalnost in osredotočenost na visoke ocene sta zasenčila druge pomembne vidike izobraževanja. Vključitev umetnosti v pedagoški proces lahko podpre postopne spremembe v izobraževalnem sistemu in njegovo namembnost.

Vključevanje neformalnega umetniškega izobraževanja v formalno izobraževanje

Pri vključevanju neformalnega umetniškega izobraževanja v formalna okolja moramo upoštevati naslednje:

Avtoriteta in prilagodljivost: Ohranjanje avtoritete pri izvajanju neformalnih dejavnosti v formalnih okoljih lahko marsikomu predstavlja izziv, saj vsaka situacija in prostor predstavljata določena pričakovanja in kodeks obnašanja. Kljub temu lahko svobodno izbiramo, katera pravila bomo upoštevali, in se z nji mi tudi igramo, če bomo pred tem ustrezno pojasnili kontekst dejavnosti. S postavljanjem in soustvarjanjem pričakovanj skupaj z udeleženci lahko vzpostavljamo ravnovesje med že določeno strukturo in prilagoditvami.

Čas za raziskovanje: Težko je najti čas za raziskovanje novih, participativnih, izkustvenih pristopov, ki so namenjeni odkrivanju in iskanju različnih poti do izobraževanja. Učitelji bi si morali dovoliti eksperimentiranje s tovrstnimi metodami, vendar bi morali biti tudi pripravljeni na vračanje k znanim pristopom, kadar je to potrebno.

Ocenjevanje in vrednotenje: Okviri za ocenjevanje in vrednotenje znanja so nujni za učenje pod pritiskom in prikaz znanja, vendar so lahko tudi omejujoči in togi, kar namesto ustvarjalnosti spodbuja tekmovalnost. Neformalno učenje umetnosti lahko učencem pomaga pri obvladovanju nastopanja pod pritiskom in razvijanju različnih spretnosti pri soočanju z izzivi.

Vključenost umetnosti na različnih področjih: Biti odprt in ustvarjalen vodi v iskanje načinov za vključitev umetnosti v vsa področja znanja. Nekateri predlogi za izvajanje vključujejo:

- Preverjanje predsodkov in stereotipov o izbrani temi na začetku učne ure.

- Ustvarjalno raziskovanje tem ali vpeljevanje novih informacij na različne načine.
- Preverjanje in krepitev novo pridobljenega znanja ter ocenjevanje razumevanja.
- Ogrevanje telesa in duha.
- Sprostitev in osredotočenost med odmori.
- Povezovanje skupine ter zagotavljanje različnih načinov za izražanje čustev in izmenjavo mnenj, kar pripomore k vzpostavitvi odnosov znotraj skupine.

Učitelje spodbujamo, da najdejo lastne načine za vključitev različnih metod in tehnik s področja umetnosti, ki spodbujajo tako njih kot z njihove učence.

Vloga šole

Vloga šole bi se morala prilagajati družbenim spremembam. Ob veliki količini razpoložljivih informacij je ključno, da učitelj prevzame vlogo urednika teh informacij, da bi te učencem, ko jih prejmejo, pomagal bolje razumeti. Šole so lahko in bi morale biti učna omrežja, ki spodbujajo in eksperimentirajo z različnimi pristopi in metodami, v idealnem primeru z doživljanjem, raziskovanjem, delanjem napak in učenjem, kako deliti in prejemati konstruktivne povratne informacije z različnimi načini izražanja.

Vrednote v umetniškem udejstvovanju in poučevanju

Vrednote, ki jih najdemo v umetniškem udejstvovanju, bi se morale odražati tudi v poučevanju umetnosti. Da bi to dosegli, morajo biti učitelji in vzgojitelji prav tako pripravljeni na učenje kot učenci. Napake je treba obravnavati kot priložnosti za učenje, kot nujne in igrive, nekaj, kar je mogoče vedno popraviti. Napake lahko osvetlijo različne vidike razumevanja in nas pripeljejo do točk, ki jih ne bi dosegli, če bi se bali narediti prav te napake. Čeprav lahko napake pripeljejo do frustracij, prav premagovanje teh frustracij gradi odpor-

nost in samozavest tako za učitelje kot za učence. Posledice napak bi morale predstavljati priložnost za učenje.

Poučevanje in ustvarjanje umetnosti bi moralo združevati raziskovanje, radovednost, enakost in raznolikost. Čeprav lahko do sprememb v šolskem sistemu preteče še nekaj časa, se lahko posamezni pristopi k poučevanju prilagodijo in spremenijo hitreje.

Kaj predlagamo:

Vključite umetnost v formalno izobraževanje: Poiščite tisto, kar manjka formalnemu izobraževalnemu okviru, in si vzemite čas za to, tudi če imate le nekaj minut. Poskusite opazovati učinek.

Kako:

- **Osebno sodelujte:** Udeležite se delavnic in izkusite metode iz prve roke. Uporabite tisto, kar se vas najbolj dotakne. Lahko je samo ena igra, ena pesem, ena vaja ali ena kratka naloga, nato pa jo posredujte svojim učencem. Vaše navdušenje bo ustvarilo navdušenje pri drugih. Da bi pri drugih spodbudili navdušenje, morate najprej odkriti strast pri sebi.

- **Olajšajte razmislek:** Vprašajte udeležence, kako so se počutili, ko so nastopali ali raziskovali izbrano umetniško obliko. Zavedajte se, da čeprav so umetnostne izobraževalne dejavnosti pogosto zabavne, morda ne bodo vedno imele zelenega učinka in ne bodo vedno prinašale samo ugodja. Vztrajajte in odkrili boste tiste dejavnosti, ki udeležence sprostijo, spodbujajo vključenost ter jim pomagajo premagati odklonilen odnos in frustracije.

- **Cenite raznolikost:** Sledite radovednosti skupine, cenite razlike v skupini in se odzovite z združevanjem različnih metod in pristopov.

4. KAKO SPODBUDITI: perspektiva

Potem ko smo oblikovali vrednote in cilje pri poučevanju ter pridobili izkušnje, je pomembno, da izberemo ustrezno metodo. Ključnega pomena je, da sami izkusimo umetniške procese, saj šele z opazovanjem pedagoških pristopov in metodologij ter lastnim udejstvovanjem lahko razmišljamo o tem, kako jih lahko vključimo v naše poučevanje. Ponavljajoče se obiskovanje delavnic in dejavnosti nam omogoča, da izkusimo neobremenjenost in odprtost za proces ter opazujemo, kako drugi učitelji ustvarjajo varna okolja, ki so bistvenega pomena za učenje umetnosti. Z razumevanjem njihovih pristopov in metod lahko strukturiramo svoje dejavnosti in ustvarimo navdihujoč in učinkovit pristop k poučevanju, ki je usklajen z našimi osebnostmi in učnimi okolji.

Pred oblikovanjem metodologije je pomembno ozavestiti tudi lastno negotovost, predsodke in strahove, ki spremljajo vsako novo izkušnjo. Ko razvijamo metodo, ki temelji na našem

znanju, lahko proces predvidimo le do določene mere, na podlagi lastnih izkušenj ali delom s prejšnjimi skupinami. Če se ne omejimo le na en želeni izid, temveč damo prednost procesu samemu, se lahko počutimo izven nadzora. Ta negotovost lahko vpliva tudi na udeležence, ki prvič doživljajo proces. Vendar pa je to edini način, da razvijemo metodo: s pogumnim ustvarjanjem in raziskovanjem, ne da bi poznali izid. Le tako bomo lahko omogočili, da bodo ustvarjalne dejavnosti postale nekakšno senzorično in čustveno potovanje, na katerega bodo popeljale nas in naše udeležence.

Včasih se nadzor nad kakovostjo procesa prevesi v željo po totalnem nadzoru nad situacijo. Predlagamo, da začnete z eksperimentiranjem, raziskovanjem metod, materialov in tehnik, ne da bi si prizadevali za popolne rezultate. Ustvarjanje kot dejanje bi moralo biti dovolj za začetek razvoja metode. Zaupajte si, da veste, da tudi če proces ne deluje po načrtih, ponuja priložnosti za učenje. Opazujte, kaj lahko pridobite z izkušnjo. Ne skrbite, če se vsi udeleženci ne odzovejo enako. Ponovite dejavnosti in opazujte, ali različni pristopi povzročajo odpor pri skupini. Cilj je začeti, opazovati in nato reagirati na odzive udeležencev.

Pogosto se preveč osredotočamo na interpretacijo, kodiranje, sporočila in sprejemanje umetnosti in pozabljamo, da je navdušenje nad umetnostjo prvi korak pri njeni uporabi kot učne metode. Vsakdo lahko uživa v umetnosti na svoj način. Poudarek na interpretaciji zasenči izkušnje, občutke in zaznavne vidike. Tehnike poučevanja, veščine, metode, šole, pristopi, slogi in zgodovina so zelo pomembni, vendar je osebna izkušnja prvi korak v neznanu, v morje možnosti in v svobodo znotraj umetniških praks. Delite svoje veselje do umetnosti in izzovite individualno interpretacijo z vprašanji:

- **Kaj vidite?**
- **Kaj čutite?**
- **Zakaj mislite, da to čutite?**

- Kam so vas med izkušnjo odpeljale vaše misli?
- Kaj storite, ko mislite, da ne razumete?
- Ali to lahko povežete z nečim, kar poznate?
- Če vam ni všeč, kaj je tisto, kar vam ni všeč?
- Kaj bi spremenili, da bi vam bilo bolj všeč?
- Ali nam mora biti všeč vse, kar doživljamo?
- Kaj pri vas vzbudi vsaj malo zanimanja?
- Kako lahko uporabite svojo domišljijo, da najdete lastno interpretacijo dela, ki je bilo soustvarjeno v skupini?

Oba procesa – delati in opazovati – pomenita doživljanje. Omogočite razvoj novih interpretacij. Spodbujajte jih in razpravljajte o njih. Zgradite zaupanje v učence in jih spodbujajte, da začutijo in interpretirajo lastne občutke, ter jih vodite, da spoznajo različne plasti ustvarjanja, začenši z njihovimi izkušnjami. Zelo pomembno je poznati uveljavljene interpretacije, simbolizme in razlage umetniški del, a se vse prepogosto zgodi, da te nato nadomestijo lastno izkustvo ter lasten razmislek o doživljanju umetnin in umetnosti. Zato spodbujamo, da predstavite teoretična ozadja umetnosti, a jih potem nadgradite z ustvarjalnostjo udeležencev samih.

Kaj predlagamo:

Premagajte strah pred eksperimentiranjem: Ne obupajte, če stvari ne gredo po načrtih. Imejte v mislih svoje cilje, vendar ostanite odprti za učenje skozi uspeh in neuspeh. Učite se tako, da uživate v umetnosti, aktivno spremljajte njeno produkcijo, jo prakticirate in berete o njej. Umetnost sama je največji učitelj.

Kako:

• **Temeljito se pripravite:** Zberite gradivo, določite cilje, ustvarite načrt učne ure, razvijte okvir za razpravo in raziskujte.

- **Sprejmite presenečenja:** Bodite pripravljeni, da vas odpelje z načrtane poti. Sprva se morda zdi, kot da stopate v neznano, vendar raziskovanje s časom postane domače.

- **Dokumentirajte opažanja:** Zapišite svoja opažanja, čeprav na kratko. Upoštevajte, kaj je delovalo in kaj ne, in razmislite o tem, zakaj. Razmislite o svojih pričakovanjih in o tem, kako so usklajena z rezultati.

- **Dovolite si razmislek:** Vključite čas za razmislek po dejavnostih. Nekateri udeleženci potrebujejo več časa in prostora, da pokažejo, kako se počutijo.

Z upoštevanjem teh korakov lahko v svojih učencih spodbudite strast do umetnosti in ustvarite dinamično, privlačno učno okolje.

5. VSEPOVSOD UMETNOST: metodologija v pripravi

Izbira umetniške oblike, ki jo boste vključili v svojo metodologijo poučevanja, je osebna in prilagodljiva odločitev. Začnite s tem, kar vas najbolj zanima in najbolj poznate, in si vzemite čas, da razširite svoje znanje z udeležbo na delavnicah ali dogodkih in povezovanjem z umetniki. Sprva se osredotočite na eno obliko umetnosti, vendar ostanite odprti za vključevanje drugih umetniških praks, ko napredujete. Ni vam treba biti strokovnjak za vse umetniške prakse, da bi jih povezali s svojimi temami ali iz njih črpali navdih. Delite svoje znanje, bodite pripravljeni na izzive in se nenehno učite skupaj s svojimi učenci in sami.

Raziskovanje umetnosti skozi ELPIS delavnice v Sloveniji

Na delavnicah ELPIS v Sloveniji smo raziskovali različne umetniške prakse:

- **Dihanje in glas**
- **Gibanje in ples**
- **Improvizacijsko gledališče**
- **Vizualna umetnost (slikarstvo, kolaž, skiciranje)**
- **Glasba (ritem, petje, Orffovi instrumenti)**
- **Kombinacija vizualne umetnosti in gibanja**

Umetniške oblike smo začeli združevati tako, da smo umetnostne pedagoge razvrstili v pare in imeli delavnice za pedagoge, študente in mladinske delavce, kjer so skozi dve umetniški obliki po lastni izbiri doživljali teme »meja in periferij«. Na koncu delavnic smo predstavili rezultate različnih skupin, pri čemer smo vsakič dosegli drugačne rezultate, kljub enako zasnovani učni uri, temi in pedagogom. To je pokazalo, da izvedba in rezultati niso nikoli identični.

Umetniške prakse se lahko poveže na številne načine, saj umetnost ponuja široko področje raziskovanja, naslavljanja različnih tem in razvijanja domišljije, širjenja naših asociativnih polj ter izmenjave in pridobivanja osebnih izkušenj. Skupaj imamo več znanja kot vsak posameznik.

Raziskovane teme

Naše teme so vključevale **periferije, meje in omejitve**. Pedagogi so te teme razlagali na različne načine, tako da so postavljali vprašanja o tem, na kaj se želijo osredotočiti:

- Kakšne so fizične omejitve in meje telesa ali prostora, v katerem ustvarjamo?
- Lahko črte na papirju predstavljajo meje ali omejitve?
- Periferije kot področja, ki so pogosto spregledana?
- Kako pristopamo k tem temam, ki jih je mogoče raziskati z več vidikov: politične, osebne, družbene, domišljijske, jezikovne, aktivistične, zgodovinske itd.?

Strukturiranje dejavnosti

Pred uvedbo dejavnosti razmislite o teh vprašanjih:

- Kakšen je cilj predlagane dejavnosti?
- Kakšen umetniški pristop in metodologija bo uporabljena?
- Katere veščine mora imeti pedagog?
- Kakšen je časovni okvir in velikost skupine?
- Kateri materiali in prostorska priprava so potrebni?
- Kako bo strukturiran čas v kombinaciji z vsebino?
- Kako bo dejavnost uvedena in zaključena?
- Kakšna so merila za merjenje uspešnosti dejavnosti?

Razmislek in prilagajanje

Razmislek o dejavnosti je bistvenega pomena za razumevanje, zakaj je slednja uspela ali ne. Tudi dejavniki, kot je čas (na primer, ali dejavnost opravljamo pred ali po kosilu), lahko pomembno vplivajo na izid. Vendar pa se ne ukvarjajte preveč z najbolj optimalnimi pogoji. Namesto tega se osredotočite na pravo osnovnega okvira in izboljšanje pogojev, ko napredujete.

Merila uspešnosti

Merila za uspeh dejavnosti se lahko razlikujejo, na primer:

- Sodelovanje in angažiranost
- Učenje novega besedišča
- Širjenje kroga pričakovanj in asociacij
- Obvladovanje tehnike ali metode
- Doseganje razumevanja vsebine

To, da je bilo vse med ponovno dejavnostjo izvedeno po enaki zasnovi in nam je prineslo drugačne rezultate, nas uči, da moramo ostati pozorni in po potrebi prilagoditi svoje načrte (in ceniti tisto, kar je nastalo in ne tisto, kar bi moralo).

Kaj predlagamo:

Pripravite, načrtujte in izberite, pa tudi pustite, da se proces odvija naravno. Opazujte, razmišljajte in zaupajte sebi in procesu. Bodite iskreni s skupino in priznajte, ko stvari odstopajo od načrta. Pogovorite se o tem, kaj bi lahko naredili bolje, in se učite iz dejavnosti, ki ste jo pravkar izvedli.

Kako:

- **Osebnostno sodelujete:** Udeležite se delavnic, povabite umetnike in opazujte, kako delajo s skupinami. Pogovorite se in preučite njihove metode priprave.
- **Razmislite:** Hranite zvezek ali datoteko za pripravo dejavnosti in si vzemite čas za razmislek o vsaki dejavnosti.
- **Eksperimentirajte:** Preizkusite različne pristope, odnose in sloge. Zaupajte in razvijajte svoj glas in izražanje.
- **Sodelujete:** Povabite sodelavce, da opazujejo vaše dejavnosti, udeležite se njihovih aktivnosti in si izmenjajte povratne informacije o izkušnjah.

Z uporabo teh metod lahko ustvarite dinamično in privlačno učno okolje, ki učinkovito vključuje umetnost v formalno izobraževanje.

6. RAZUMETI: **vzpostavljajte varne(jše)ga prostora**

Ko se z ljudmi pogovarjamo o njihovih najljubših ustvarjalnih izkušnjah z umetnostjo, pogosto omenjajo posebno energijo, vibracijo, povezanost in občutek, ki so ga imeli v svojih telesih – občutek sproščenosti in življenja hkrati, da lahko dosežejo več, kot so vedeli, da lahko. Skozi umetnost ljudje srečujejo dele sebe, za katere niso vedeli, da jih imajo, ali jih že dolgo niso čutili. Ko smo te misli analizirali in prevedli v konkretne zamisli o tem, kaj je tisto, kar ustvari prave pogoje za doseganje tega, je ena stvar postala zelo jasna: vzpostavitev varnega prostora je najpomembnejše izhodišče. Kako to storimo?

1. Jasen okvir dejavnosti

- Določite cilj: Pomembno je vedeti, zakaj izvajamo določeno dejavnost. Določitev cilja ne pomeni, da že poznamo rezultat, ampak pomeni, da razumemo svojo motivacijo. Jasen cilj zagotavlja občutek namena in smeri.

- **Opreделите okvir:** Jasno začrtajte meje in pričakovanja dejavnosti. Ta okvir prinaša varnost skupini in ga je mogoče po potrebi prilagoditi. Poslušajte skupino in prilagodite dejavnosti glede na njihove potrebe. Potrebujejo sprostitev ali stimulacijo?

2. Gradimo zaupanje

- **Zaupanje v pedagoge:** Zaupanje se začne pri pedagogih samih. Zaupati moramo v lastne namene in prostor, ki ga ustvarjamo. To zaupanje bo udeležencem pomagalo zaupati v proces, še posebej, ko preizkušajo nove in neznane stvari.

- **Zaupanje med udeleženci:** Spodbujajte zaupanje v skupini. Poskrbite, da nihče ne spodkopava dela drugih ali se posmehuje drugim. Varen prostor temelji na medsebojnem spoštovanju in podpori, ki vsakomur omogoča, da prispeva k dejavnosti brez strahu pred obsojanjem.

3. Doslednost, odziv in iskrenost

- **Dosledno vedenje:** Bodite dosledni v svojih dejanjih in reakcijah. Nemudoma naslovite nespoštljivo vedenje, da ohranite spoštljivo okolje. Spodbujajte udeležence, da poskusijo nove stvari, tudi če jih sprva ne razumejo v celoti.

- **Iskrena komunikacija:** Ustvarite okolje, v katerem lahko iskrena opažanja in občutke odkrito delite. To zmanjšuje napetost in spodbuja občutek skupnosti v skupini.

4. Spoštovanje

- **Spoštujte razlike:** Pogovarjajte se in pojasnite, zakaj so določena vedenja spoštljiva ali nespoštljiva. Postavite jasne meje in spodbujajte udeležence, da ubesedijo svoje meje, da bi spodbudili medsebojno spoštovanje.

5. Avtoriteta

- **Avtoriteta je odnos:** Avtoriteta mora temeljiti na znanju, spretnostih, spoštovanju, doslednosti in zaupanju, ne pa na hierarhičnem statusu. Pomembno je, da vodimo z zavedanjem

in skromnostjo in ohranjamo ravnovesje med vodenjem ter poučevanjem.

6. Vodenje: varnost in odgovornost

- Deljena odgovornost: Vodenje spodbuja raziskovanje in odkrivanje, hkrati pa mora zagotavljati, da okolje ostane varno. Udeleženci morajo vedeti, da so soodgovorni za vzdrževanje tega varnega prostora.

- Praktični premisleki: Upoštevajte tudi osnovne potrebe in logistiko izvedbe (npr. odmori, dostop do stranišča), da se udeleženci počutijo varne v sicer neznani situaciji.

7. Raznolikost

- Sprejmite raznolikost: Zavedajte se, da se vsi udeleženci ne bodo odzvali na enak način ali uživali v istih dejavnostih. Vključite različne načine izražanja in dejavnosti, da poskrbite za raznolike želje in ravni udobja, hkrati pa izzovite vse, da se potrudijo prilagoditi tudi željam drugih v skupini.

8. Povratne informacije

- Konstruktivne povratne informacije: Začnite s pozitivnimi povratnimi informacijami, ki priznavajo pogum, raziskovanje, predanost in trud. Zagotovite kritične komentarje na podporen način, s poudarkom na nadaljnji rasti in raziskovanju.

- Primeri povratnih informacij: Kaj je delovalo in kaj ne? Kje so udeleženci pokazali največ in kje najmanj angažiranosti? Kako se lahko udeleženci še bolj prepustijo dejavnosti? Kako lahko raziščejo različne načine pristopa k dejavnostim?

Izraz varnejši pristop uporabljamo zato, ker različni ljudje potrebujejo različne izpolnjene pogoje, da se počutijo popolnoma varne, kar je včasih težko doseči, saj se lahko ti pogoji med seboj izključujejo. Se pa gotovo lahko potrudimo ustvariti prostor, ki podpira vse posameznike dovolj, da lahko delujejo ustvarjalno ter delijo, se do neke mere odprejo in se izrazijo.

Kaj predlagamo:

Opazujte se in ustvarite skupni kodeks ravnanja.

Kako:

- **Pogovor:** Začnite s pogovorom v svoji skupini. Kako se želijo počutiti v skupnem prostoru? Kaj potrebujete drug od drugega, da se počutite varne in podprte?

- **Ustvarite plakat:** Uporabite samolepilne listke, da ustvarite plakat s smernicami, ki služijo kot skupinski kompas. To je lahko vizualni opomnik na vaše skupne cilje in sporazume.

- **Zavedajte se drugih:** Razmislite o dejanjih ali vedenju, ki so v vas ustvarili občutek varnosti. Razmislite, kaj bi drugi morda potrebovali, da bi se počutili enako. Ta empatija lahko pomaga pri spodbujanju podpornega okolja.

- **Razumite različne potrebe:** Zavedajte se, da je nemogoče ustvariti prostor, kjer se vsi vedno počutijo enako varne (ravno zato uporabljamo izraz varnejši prostor). Ljudje imajo različne potrebe: nekateri zahtevajo več navodil, drugi jih imajo raje manj; nekateri potrebujejo več pozornosti, drugi potrebujejo več prostora; nekateri uspevajo z več spodbude, drugi jo potrebujejo manj. Razmislite, prilagodite se in s pomočjo različnih dejavnosti ter načinov vodenja naslavljajte različne potrebe. Ustvarjalne in umetniške dejavnosti pogosto spodbudijo udeležence, da se odprejo in delijo različne osebne zgodbe in izkušnje, včasih tudi travme. Ustvarjalne aktivnosti same po sebi niso terapija, čeprav imajo lahko terapevtske učinke. Zato se zavedajte tudi svojih omejitev in poiščite podporo ter pomoč ali pa usmerite udeležence, da jo poiščejo sami. Varnejši prostor pomeni tudi prostor, ki je varen za vse, torej tudi za pedagoga, ne le za udeležence.

S spodbujanjem jasne komunikacije in upoštevanjem različnih potreb lahko ustvarite bolj vključujoče in podporno okolje.

7. V PRAKSI: izdelek ali rezultat?

Izredno pomembno je, da se zavedamo in odločimo, v katero smer gredo naše umetnostno-izobraževalne dejavnosti. Kot smo že opisali, se včasih opredeljeni in izbrani cilji razlikujejo in ne ujemajo s cilji, ki smo jih dosegli z dejavnostjo. To ne predstavlja težave, dokler ostanemo pozorni in se zavedamo, kaj se dogaja ter katera je glavna smer, ki jo želimo ubrati z dejavnostjo.

Delo z umetnostjo za doseganje umetniškega izdelka (slika, performans, artefakt itd.) prav tako predvideva, da se bomo ukvarjali s samim procesom. Podobno se lahko in mora začeti na vseh področjih umetniškega izražanja, v sproščenem in ustvarjalnem okolju z učenjem tehnik, metodologij, delom z različnimi materiali, razvijanjem različnih veščin in raziskovanjem samoizražanja.

Razlikovanje med procesno usmerjenimi in k rezultatom usmerjenimi pristopi:

V umetnostnem izobraževanju obstajata dva glavna pristopa: procesno usmerjen in k rezultatom usmerjen pristop. Vsak ima svoj poudarek in prednosti.

• **Procesno usmerjen pristop:** Ta pristop poudarja pot, na kateri smo, ko ustvarjamo, in ne končnega izdelka. V ospredje postavlja raziskovanje, eksperimentiranje in osebno rast. Učenci se učijo tehnik, razvijajo spretnosti in se izražajo brez pritiska, da bi morali ustvariti popoln končni izdelek. Glavni cilj je spodbujati ustvarjalnost, spodbujati ljubezen do umetnosti in graditi zaupanje v svoje sposobnosti. Ta pristop je prilagodljiv ter omogoča spremembe in prilagoditve glede na potrebe in odzive skupine.

• **K rezultatom usmerjen pristop:** Ta pristop se osredotoča na ustvarjanje končnega umetniškega dela, ki je namenjen predstavljanju drugim. Vključuje več strukture, discipline in pogosto določen časovni okvir. Učenci si prizadevajo za določen cilj in izpopolnjujejo svoje naloge, da bi pri končnem izdelku dosegli določene standarde. Ta pristop učence uči vztrajnosti, pozornosti do podrobnosti in kako ravnati s konstruktivno kritiko. Še posebej uporaben je pri pripravi na razstave, predstave, performansa ali nastopa, kjer bo umetniško delo predstavljeno občinstvu.

Uravnoteženje discipline z ustvarjalnostjo

Ključnega pomena je najti ravnovesje med tema dvema pristopoma, da lahko učenci celovito izkusijo umetnostno izobraževanja. Medtem ko procesno usmerjen pristop neguje ustvarjalnost in osebno izražanje, k rezultatom usmerjen pristop krepi disciplino in sposobnost dela za oprijemljiv cilj.

• **Integrirajte oba pristopa:** Začnite s procesno usmerjenim pristopom, da učencem omogočite raziskovanje in eksperimentiranje. Ko s projektom napredujete, postopoma uvajajte elemente

k rezultatom usmerjenega pristopa, ki jih vodijo k ustvarjanju končnega dela.

- **Spodbujajte prilagodljivost in svobodo:** Tudi ko se osredotočate na končni izdelek, ohranite določeno stopnjo prilagodljivosti. Omogočite učencem, da naredijo spremembe in raziščejo nove ideje, ki se lahko pojavijo med procesom ustvarjanja.

- **Podpora in usmerjanje:** Zagotovite dosledno podporo in usmerjanje. Pomagajte učencem obvladovati stres in pritisk, ki ga lahko prinese trud, da bi dosegli čim boljši rezultat. Spodbujajte jih, da na izzive in neuspehe gledajo kot na priložnosti za učenje in rast.

- **Slavite dosežke:** Pomembni sta lahko obe fazi – tako ustvarjalni proces kot tudi končni izdelek. Proslavite trud, raziskovanje in učenje, ki so se zgodili tekom procesa, pa tudi dokončano umetniško delo.

Če uravnotežimo disciplino z ustvarjalnostjo, lahko ustvarimo okolje, ki ceni tako umetniški proces kot končni rezultat, kar spodbuja celosten razvoj naših učencev.

Kaj predlagamo:

- **Uporaba različnih ciljev kot motivacijsko orodje:** Odvisno od potreb skupine se lahko v daljšem ustvarjalnem procesu osredotočimo na različne cilje – kako se izraziti, kako ustvarjalno raziskovati temo, kako uresničiti idejo, se naučiti tehnik, si prizadevati za dober končni rezultat itd.

- **Pogovorite se o negotovosti in strahu pred neuspehom:** Poudarite proces in končni rezultat, da nagovorite negotovosti in strah pred neuspehom. Poskrbite, da bo prostor varen, tudi če se osredotočite na končni rezultat.

• **Osredotočite se na učenje in razvoj:** Opomnite sebe in svoje učence, da so učenje, izpostavljanje umetnosti in razvijanje veščin bistveni koraki za rast in krepitev zaupanja v vsebine, ki jih ustvarjamo.

Kako:

• **Zavedajte se stresa in ranljivosti:** Bodite pozorni na stres, ki izhaja iz ranljivosti, ko se posameznik izpostavi. Vsaka umetnost ter vsako ustvarjalno izražanje v sebi nosi intimne, osebne in družbene elemente ter razkriva odnose, ki jih imamo do obravnavane teme.

• **Spodbujajte pogum in delitev:** Spodbujajte pogum, ki je potreben za izražanje ustvarjalnega glasu in razumite, da nimamo vedno popolnega nadzora nad tem, kako bo občinstvo dojemalo naše delo. To je skupna izkušnja med ustvarjalcem, predstavljenim končnim rezultatom in občinstvom.

• **Osredotočite se na pomen procesa:** Poudarite pomen raziskovanja teme, tehnik, materialov, konceptov in pristopov. Proces odkrivanja, oblikovanja in izražanja tega, kar je pomembno, je ključnega pomena.

• **Gojite občutek namena:** Poudarite, da je pomen končnega izdelka v posredovanju tega, kar je pomembno za ustvarjalca. Ne glede na to, ali gre za sporočilo, lepoto, pristop, raziskovanje, vprašanje ali provokacijo, ustvarjalno delo odraža ustvarjalčeve vrednote.

• **Spodbujajte reflektivno razmišljanje:** Učite učence, kako razmišljati o tem, kar jim je najpomembnejše, in skupaj reflektirajte o teh vidikih skozi njihove umetniške izraze.

• **Končni rezultat obravnavajte kot priložnost za učenje:** Nikoli ne pozabite, da je končni rezultat tudi del procesa in priložnost za učenje. Nadaljujte z učenjem in izpopolnjevanjem

svojega okusa za umetnost tako, da se potopite vanjo in iščete iskrene, konstruktivne povratne informacije o tem, kaj je delovalo in kaj ne.

• **Sodelujte s strokovnjaki s področja umetnosti:** Pri pripravi končnega izdelka so lahko strokovnjaki s področja umetnosti vir dragocenih informacij in vsebinske podpore. Povežite se z njimi in se učite iz njihovih izkušenj in povratnih informacij.

Če se osredotočimo na iskanje ravnotežja med procesom ustvarjanja in končnim rezultatom ter ustvarimo podporno okolje, lahko učencem pomagamo pri sprejemanju njihove lastne ranljivosti, razvijanju spretnosti in izražanju tega, kar je zanje najpomembnejše.

8. TANEK LED, MEJE IN OMEJITVE: izzivi

Ne moremo storiti vsega. Soočamo se z omejenim časom, prostorom, velikostjo skupine, materiali in sredstvi, kar nas pogosto frustrira. Vendar pa lahko prav te omejitve služijo tudi kot izhodišča za iskanje boljših pogojev in močnejših podpornih sistemov.

Včasih lahko jasne omejitve spodbudijo ustvarjalnost. Na primer, delitev delovnega prostora na pol s črto na tleh uvaja mejo, s katero se lahko igrate – prečkanje, hoja okoli nje ali poskus brisanja lahko ustvari različne asociacije, zgodbe in pomene.

Sprejemanje omejitev

Omejitve so lahko koristne, a tudi frustrirajoče. Ko ustvarjamo in raziskujemo umetnost, smo lahko nezadovoljni z rezultatom, zdi se nam lahko neizpopolnjen in grd. Umetniška praksa lahko odpre tudi tiste čustvene prostore, ki v nas sprožijo travmo. Medtem ko se lahko nekateri udeleženci odzovejo pozitivno, postanejo bolj

odprti in sodelujejo, drugi morda potrebujejo dodatno podporo. Ključnega pomena je, da kot učitelji prepoznate, kdaj je potrebna strokovna pomoč, in udeležence usmerite k ustreznim virom.

Obvladovanje ranljivosti in refleksija

Spodbujajte pripravljenost na ranljivost in samoizražanje, vendar vedno zaključite aktivnosti z refleksijo, da udeležencem pomagata predelati njihove izkušnje. Med dejavnostmi se lahko pojavijo nepričakovane teme, ki od bodo od vas zahtevale tudi podporo kolegov pedagogov. Bodite iskreni in skromni, opazujte in se učite iz vsake interakcije. Občutljive razprave obravnavajte previdno, bodite empatični in pripravljeni tudi priznati, da nimate vseh odgovorov.

Kaj predlagamo:

Zavedajte se omejitev in jih uporabite kot okvir.

Kako:

- **Zgradite podporno mrežo:** Poiščite ljudi, ki vam lahko pomagajo premagati različne omejitve.
- **Komunicirajte z udeleženci:** Vprašajte po njihovih potrebah in predlogih za rešitve.
- **Priznajte negotovost:** Priznajte, da ne veste vsega in pogumno stopite v neznano.
- **Vzpostavite meje:** Bodite jasni in odločni pri zagotavljanju varnosti za svoje učence in postavljanju lastnih meja.
- **Sprejmite omejitve:** Razumite, da je rezultat procesa vedno v okviru danih omejitev.

- **Sprejmite spremembe in presenečenja:** Dovolite, da vas proces spremeni in preseneča.

- **Vadite pogum:** Bodite vzor skupini – pokažite svoj pogum.

S prepoznavanjem in delom znotraj naših omejitev lahko ustvarimo podporno in ustvarjalno okolje, ki spodbuja rast in učenje tako za učitelje kot za udeležence.

9. LETI: spodbuda za nadaljevanje

POTREBEN JE ČAS. Potrebna je podpora. To pomeni, da se boste večkrat vračali k preverjanju svojih vrednot in načrtane vizije. Proces boste večkrat preverjali in prilagajali. Vendar to pomeni, da ste na poti, da bi našli druge posameznike, ki verjamejo v podobne ideje. Pomeni tudi iskanje tistih, ki verjamejo v drugačne. Predvsem pa vedite, da morate pri vsem tem skrbno opazovati in zaščititi tudi sebe. Ko se vam zazdi, da je vsega preveč, poiščite načine, kako si olajšati pedagoški proces. Vedno je vredno poskusiti, tudi če to občutite kot neuspeh; morda ste se v tem procesu nekaj naučili.

Skrb zase je za pedagoga pomembna

Kot pedagogi moramo najprej poskrbeti zase. Zato vas spodbujamo, da se sami udeležujete delavnic, tečajev in dejavnosti. Tam se napolnimo z energijo, ki jo lahko delimo z drugimi. Verjemite vase in ne dovolite, da vas izzivi ali celo

neuspehi demotivirajo. Večkrat se vrnite k svojim vrednotam in viziji. Kot učitelji se ves čas soočamo z največjo omejitvijo – s časom: kaj bomo storili z njim? Ustvarjajte in bodite del dejavnosti, ki vas navdihujejo, in se igrajte, izkoristite različne priložnosti in bodite odprti za nove izkušnje.

Praktični nasveti za ohranjanje motivacije in spopadanje z izzivi:

- **Začrtajte realistične cilje:** Razdelite svojo dolgoročno vizijo na manjše, dosegljive cilje. To pomaga ohranяти občutek napredka in dosežkov.
- **Redno reflektirajte:** Vzemite si čas za razmislek o svojih izkušnjah, tako pozitivnih kot negativnih. Ugotovite, kaj je delovalo in kaj ne, ter uporabite te vpogleda za prilagajanje svoje metode dela.
- **Poiščite podporo:** Zgradite mrežo sodelavcev in prijateljev, ki vam lahko nudijo podporo, povratne informacije in spodbudo. Ne oklevajte in prosite za pomoč, ko jo potrebujete.
- **Uravnotežite delo in počitek:** Poskrbite, da boste imeli zdravo ravnovesje med delom in počitkom. Načrtujte redne odmore in čas za počitek.
- **Ostanite navdahnjeni:** Sodelujte pri umetniških in ustvarjalnih dejavnostih, ki vas navdihujejo. Udeležite se razstav, berite o novih metodah in tehnikah. Ostanite radovedni in spoznavajte različne oblike umetnosti. Zavedajte se, da je navdih kdaj najdemo težje, spet drugič lažje. Sprejmite različne faze med procesom dela in si dopustite to raznolikost.
- **Slavite majhne zmage:** Priznajte in praznujte majhne dosežke na poti. To lahko poveča vašo moralno in vas motivira.
- **Vadite sočutje do sebe:** Bodite prijazni do sebe. Zavedajte se, da so neuspehi naravni del učnega in ustvarjalnega procesa. Dovolite si, da delate napake in se učite iz njih.

- **Ohranite zdrav življenjski slog:** Poskrbite za svoje telesno zdravje tako, da se dobro prehranujete, redno telovadite in si zagotovite dovolj spanca. Zdravo telo podpira zdrav duh.
- **Ostanite povezani:** Ohranite povezave z drugimi učitelji in umetniki. Izmenjava izkušenj in idej lahko zagotovi nove perspektive in osveži vaše navdušenje.

In skupina, ki jo vodite v svet umetnosti?

Nekateri udeleženci bodo globoko ganjeni. Drugi bodo začutili novo pridobljeno svobodo. Nekateri bodo prepoznali in izkoristili možnosti, ki jih ponuja umetnost. Na nekatere boste gledali drugače; imeli bodo priložnost, da se izrazijo na načine, ki jih običajno ne pokažejo. Nekateri bodo pridobili orodja za iskanje novih poti, drugi pa bodo sprostili svoj notranji pritisk. Vsaka oseba bo iz izkušnje vzela nekaj edinstvenega – tudi če to ni ravno tisto, kar ste si morda zamislili. Vedno obstaja način, da se prilagodite in poskusite nekaj drugačnega, da dosežete zelene rezultate.

Umetnost je vedno vredna energije, časa in denarja. Lahko razširi naše perspektive in izkušnje, zaradi česar se počutimo videne, slišane in razumljene. Lahko nas spodbudi, da si predstavljamo nepričakovano, izzovemo stereotipe, prinese nam lahkotnost in veselje ter vzbudi čustva, ki vodijo do globlje refleksije. Z vključevanjem umetnost v naše delo se lahko nenehno vračamo k njej in žanjemo sadove njene transformativne moči.

Kaj predlagamo:

Zaženite. Najdite svoje razloge za nadaljevanje. Poiščite podporo in načine za vztrajanje.

Kako:

- **Samo začnite:** Vključite se v proces z vsem srcem.
- **Reflektirajte:** Redno ocenjujte svoje izkušnje in se učite iz njih.
- **Sprejmite ranljivost:** Sprejmite svoje neuspehe kot priložnosti za izgradnjo boljših okvirov in krepitev sebe.
- **Delite svoje potovanje:** Delite svoje težave in uspehe z drugimi. V tem se skriva moč, ki sproža nastanek novih idej in krepi skupnost.
- **Izrazite svoje ideje:** Izrazite svoja mnenja, strasti in ustvarjalne vpoglede. Spodbujajte druge, da storijo enako.
- **Vztrajajte:** Nadaljujte naprej, tudi ko je težko. Napredujete.
- **Vrnitev k osnovam:** Ponovno preučite temeljna vprašanja: Zakaj? Kako? S čim? S kom?
- **Uživajte v procesu:** Uravnotežite resnost z zabavo. Zavedajte se zapletenosti, vendar se ne bojte lastne igrivosti in lahkotnosti.
- **Pametno uporabite svoj čas:** Prepoznajte čas kot dragocen vir in ga kar najbolje izkoristite.
- **Premagajte strahove:** Pogumno stopite v neznano.

DIHAJTE in UŽIVAJTE

POVEŽITE SE: pridobite več informacij

Če želite več informacij, kontaktirajte eno izmed sodelujočih organizacij pri projektu:

Pionirski dom – Center za kulturo mladih:

www.pionirski-dom.si, bjanka.krsmanc@pionirski-dom.si

The Rijeka Youth theatre:

<https://linktr.ee/trytheatre>, trytheatre.official@gmail.com

Idrisi Cultura e Sviluppo ETS:

<https://idrisiculturaesviluppo.org/>, info@idrisiculturaesviluppo.org

Liceo Ginnasio di Stato F. Scaduto:

<https://www.liceoscadutobagheria.edu.it/> papc01000v@istruzione.it